

Kerem ile Aslı Hikâyesinin Horasan Varyantı*

Sultan TULU**

Balkanlardan Orta-Asya'ya dek yaygın olup, âşık yaratıcılığı ürünü olan halk hikâyelerimizin birisi de Kerem ile Aslı'dır. Hikâye Anadolu, Kafkasya, Türkmenistan ve İran'da yaygın olup, değişik varyantlar ve lehçelerde tanınmaktadır. Biz de burada Horasan varyantını tanıtmak istiyoruz.

Bu hikâye 1973 yılında Alman âlim türkolog Prof.Gerhard Doerfer rehberliğinde Horasan'da yapılan bir araştırma gezisi esnasında derlenmiştir. Hikâye Esfarâyen'in Kalât köyünde yaşayan ve bir bahşi (halk âşığı) olan Hedayatullah Azimiyan'dan banta alınmıştır. Anlatılan hikâye Horasan Türkçesi ile rivâyet edilmekte ve kendine has özellikler taşımaktadır.

Hikâyenin konusu bütün varyantlarda ortaktır; bir müslüman hanın oğlu olan Kerem ve Ermeni Keşişi Kara Meliğin kızı arasındaki aşkı anlatır. Sevgililerin birleşmeleri keşiş tarafından sürekli engellenmek istenir. Kerem bütün bu engelleri aşarak sonunda sevgilisine kavuşur, fakat düğün gecesi hazin bir şekilde yanıp kül olur. Tanıtacağımız varyantta bu trajedik son, yeni bir epizotla karşımıza çıkmaktadır; yani bir diriltme işlenmiş ve hikâyenin iyi bir sonla bitmesi sağlanmıştır. Yeni varyanta esas karakter özellik kazandıran bu motif yanında ayrıca hikâyenin şiirleri ve nesrinde geçen epizot ve motif değişiklikleri de gözümüze çarpılmaktadır. Aşağıda bunlara değinmeden önce hikâye üzerinde şimdiye dek yapılan belli başlı çalışmaları belirtmek istiyoruz.

Hikâye üzerinde Türkiye'de ve başka Türk halklarında değişik çalışmalar mevcuttur. Bizde Ş.M.Elçin'in 1949 yılında, 1849 tarihli bir elyazma esasında hazırlamış olduğu *Kerem ile Aslı Hikâyesi*¹, halen standart bir eser olma niteliğini korumaktadır. Azerbaycanda ise, M.H.Tahmasıb'ın *Azərbaycan*

* Bu yazı, 13-15 Mayıs 1991 tarihlerinde Eskişehir Uluslararası Yunus Emre Sevgi Sempozyumunda sunulmuştur.

** Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

1 Elçin, Ş.M. *Kerem ile Aslı Hikâyesi*, Ankara 1949.

*Halg Dastanları*² adlı eserinde bu konu ile ilgili geniş bir araştırma vardır. Hikâyenin metinleri Azerbaycan'da, çoğunlukla sözlü varyantlar esasında hazırlanmıştır. Türkmenistan'da hikâye pek az tanınmakla birlikte onun taş baskılar esâsında hazırlanmış bir kaç metni mevcuttur.

Hikâyemizin varyantını tanıtmadan önce, şimdiye dek basılan belli başlı metinleri kısaca gözden geçirmek istiyoruz.

Hikâyenin İstanbul'da değişik taşbaskıları mevcuttur. Benim elime tarihi ve yeri kaydedilmemiş yetmişyedi sayfalık bir *Âşık Kerem Dîvanı* geçmiştir. Bu dîvanın kenarlarına Asuman ile Zeycan, Arzu ile Kanber ve Aşık Ömer Divanı iliştirilmiştir. Kitaba hikâyenin konusu ile ilgili naif resimler serpiştirilmiştir. Macar âlimi Ignaz Kúnos 1899 yılında, Radloff'un, *Halk Edebiyatından Malzemeler* (Proben der Volksliteratur) adlı eserinde Kerem'in 133 şiirini vermiştir.³ Yukarıdaki taşbaskıyı bu şiirlerle karşılaştığımızda Kúnos'takilerin daha eski bir kaynaktan alındığı belli olmaktadır. Ne var ki, Kúnos, bu şiirleri kaydederken hangi kaynaktan aldığını belirtmemiştir.

Ş.M. Elçin, *Kerem ile Aslı Hikâyesi* adlı eserinde *Dîvanı Kerem* başlığıyla basılmış tarihsiz bir taşbaskıdan söz etmektedir. Ona göre buradaki hikâye sonradan İkbâl Yayınevi tarafından aynen alınmıştır.⁴ Elimize geçmeyen bu baskı belki de bizim yukarıda sözünü ettiğimiz dîvanla benzerlik taşımaktadır. Yine Halle'den sağladığım bir başka *Âşık Kerem Dîvanı*, biraz önce bahsettiğim ilk baskı ile naif resimler dışında birbiriyle benzerlik taşımaktadır. Bu taşbaskı 1300/1882 yılında İstanbul'da Maarif Nazırlığı'nın izniyle basılmış⁵ ve şimdilik bizim bildiğimiz en eski baskı olma niteliğini taşımaktadır. Hikâyenin matbaa baskıları Türkiye'de bu taşbaskılar esasında, kısmen değiştirilerek veya türkçeleştirilerek hazırlanmıştır. Örneğin; Besim Atalay ve Ş.Rado, Kerem'in hikâyelerini türkçeleştirmeye ve modernleştirmeye gayret etmişler, fakat bu bir nevî hikâyenin

² Tähmasib, M.H., *Azərbaycan Halg Dastanları (Orta Äsrlär)*, Bakı 1979.

³ Kúnos, Ignaz. W.Radloff, *Proben der Volksliteratur, Kerem Gedichte*, c.8, St.Petersburg 1899.

⁴ krş. Ş.M.Elçin, a.g.e., S.2.

⁵ bkz. *Âşık Kerem Dîvanı*, İstanbul 1300 (1882). Kitap Fa 2633 numara altında DMG (Deutsche Morgenländische Gesellschaft) Kütüphanesinde, Halle'de katalogize edilmiştir.

orjinalliğinin kaybına neden olmuştur. Bu hikâyelerin yeni nesil tarafından yeniden ele alınıp işleneceğini düşünecek olursak, her halde onların ne denli deforme edileceği tasavvur edilebilir.

Türkmenistan'da bu hikâyenin 1943 ve 1965 tarihli iki matbaa baskısı mevcuttur.⁶ Bunlar *Aşhabad Elyazmalar Enstitüsü*'nde korunmakta olan taşbaskılı kaynaklar esasında hazırlanmışlardır.⁷ Türkmen baskıları benim burada ele aldığım Horasan varyantı ile daha yakın olma özellikleri göstermektedir. Öyle ki, her iki versiyondan bir varyantmış gibi söz edebiliriz.

Hikâyenin kendi başına bir varyant olma özellikleri şunlardır,⁸

Hikâye kahramanı Kerem Tebrizli'dir.

Kahraman, babası *Ziyad Padişah*'ın dünyaya *İmam Rıza*'nın kabrini ziyaret ve adak adama yoluyla dünyaya gelmiştir. Sevgililer birbirleriyle ilk defa bir av sahnesinde karşılaşmış olurlar.

Kerem'in arkadaşı kendisine refakat ederken bir kar çapkınında ölür.

Bu varyantta özellikle belirtilmesi gereken husus; hikâye, diğer varyantlarda Kerem'in yanıp ölmesi ile son bulurken, burada diriltme motifi ile yeni bir epizot yaratılmakta ve mutlu bir biçimde bitmektedir. Diriltmede Hz.Muhammed ve Hz.Ali mühim rol oynarlar.

Hikâyede gördüğümüz bu motife Anadolu'da Alevî çevrelerinde de rastlanılmaktadır.⁹

Hikâyemizin başlıca varyantlar olarak adlandırdığım Anadolu, Azerbaycan ve Horasan (dolayısıyla Türkmen) varyantları, sözlü rivayetler halinde bugün dahi geniş bir coğrafi sahada yaşamaktadır.

⁶ bkz. *Aslı-Kerem, Folklor Dessanı*. Yay.: B.A. Garriev, BTDN, Aşhabad 1943. 107 s; *Aslı-Kerem, Halg Dessanı*, Yay.: Amangül Durdieva, "Türkmenistan" Neşriyyatı, Aşhabad 1965, 111 s.

⁷ bkz. A. Yazberdiev. Arap grafikasında neşir edilen türkmençe kitaplar, Aşhabad 1981, nr.185, 187. Daha geniş bilgi için bkz. S.Tulu, *Chorasantürkische Materialien aus Kalât bei Esfarâyen*, (Dissertation), Berlin 1989, s.157.

⁸ Varyantların karşılaştırılması için bkz. *a.g.e.*, s.165.

⁹ krş. Boratav, P.N., *Halk Hikâyeleri ve Hikâyeciliği*, Ankara 1946, s.102.

Görüleceği gibi yeni taşbaskı veya elyazmaların tesbiti, bizi Ş.M.Elçin'in hazırladığı *Kerem ile Aslı* adlı çalışmasından kırk yıl sonra yeniden ilgilenmeye ve araştırmaya yöneltmektedir.

Hikâyenin Horasan varyantının özeti :

Tebriz şehrinde hüküm sürmekte olan Ziyâd padişahın hiç oğlu olmamaktadır. Bunun üzerine vezîrine danışır ve ona ne yapacağını sorar. O da onun İmam Rıza'nın kabrine gidip sığınmasını ve ona adak adarsa çocuğu olacağını söyler. Ziyad Han vezîrin dediklerini yerine getirir ve bir müddet sonra bir oğlu dünyaya gelir. Oğlanın adını Mahmud koyarlar. Mahmud ok atıcılıkta, ata binmede usta olur. Derken bir gün ava çıkar. Tarlanın izinden giderken yolu bir çarbağa düşer. Burada Ermeni keşişi Gara Meliğin kızı Zöhre'yi görür ve her ikisi birbirine âşık olurlar. Sevgililer önce nişanlanırlar, fakat kısa bir süre sonra Gara Melik evini eşliğini toplayıp Ermeni iline doğru yola çıkar. Kerem onların izini tâkip eder. Yolda Gara Melik ona bir çok engeller çıkartır, fakat Kerem iyiliksever insanların yardımı ile bütün bunların üstesinden gelir. Gara Melik kızını Kerem'den ayırmak için onu Mahmud Şah ile evlendirmek ister. Bunu öğrenen Kerem tanınmadan düğün şenliğine katılıp kızların arasına girer. Derdini sazı ve sözüyle anlatır. Kerem'in türkülerini işitenler ona hayran kalırlar. Onun bu hünerini padişaha bildirip düğün meclisine getirirler. Kerem sazıyla Mahmud Şah'a sevgilisini elinden aldığını söyler. Mahmud Şah bunun üzerine Aslı'yı almaktan vazgeçip düğünü Kerem'in adına yaptırır. Bunu öğrenen Gara Melik kızını alıp yeniden kaçır. Kerem de onların izine düşer.

Gara Melik Rum eline gelir. Buranın padişahının adı Hünkar Padişah'tır Kerem buraya varınca, yaşlı bir kadın aracılığıyla Aslı ile buluşur. Derken Gara Meliğin karısı rüyasında Keremin geldiğini görür ve onu öldürtmek ister, fakat Aslı bunu öğrenir ve ona mani olur.

Hünkar Padişahın Nergiz adında bir kızı vardır. Yine yaşlı kadın Kerem'e kadın elbiseleri giydirebilir ve onu Meryem'e halasının kızı olarak tanıtır, daha sonra Meryem'den izin alır ve sevgililerin buluşmasını sağlar. Kısa bir süre sonra Kerem, Aslı'yı yine görmek isteyecektir. Yaşlı kadın onun başını

tanınmayacak şekilde sararak, dişlerini çektirme bahanesiyle Meryem'e götürür. Onun Kerem olduğu anlaşılınca, Meryem'le Gara Melik onu Hünkar'a ihbar edip yakalatırlar. Kerem'i cellatlar öldüreceklerdir, fakat o bir şiir okuyarak gökten uçan turnaları yere indirtir, böylece Hünkara bir *hak âşığı* olduğunu ispatlamış olur. Padişah bunun üzerine sevgilileri birbiriyle evlendirir. Diğer yandan Aslı'nın annesi düğün elbisesinin düğmelerine büyü yaptırmıştır. Kerem düğün gecesi düğmeleri açmak isteyince alev alıp yanmaya başlar ve sonunda kül olur.

Padişah, Kerem adına bir türbe yaptırır. Aslı, Kerem'in kabri başında kırk yıl bekler, sonunda yaşlanır ve gözleri kör olur. Daha sonra Allah'a yalvararak, ya canını almasını yada sevgilisini ona geri vermesini ister. Allah, Aslı'nın bu dileğini Cebrail yoluyla Hz.Muhammed ve Hz.Ali'ye duyurur. Onlar gelirler ve Kerem'in kabri başında dua ederler. Derken Kerem, Allah'ın kudretiyle aksırır ve yerinden kalkar, yeniden canlanarak dirilir. Gözleri kör olan Aslı, peygambere niyaz edip eteğini öper. Dua ederler, onun da gözleri yeniden görür ve her ikisi gençleşirler. Hünkar Padişah bunları büyük bir tantana ile yola salar ve Tebriz'e getirir. Kerem'in babası kırk gün sonra ölür ve yerine kendisi geçer. Böylece sevgililer muradlarına kavuşurlar.

Hikâyeden sadeleştirilmiş kısa bir örnek:

*âl gıssa bir Ziyâd padişahî bar ıdı. hodavândı âlâm ona hiç oğul
âta elâmâmişdi. bādân vâzîrâ dâdi, ey vâzîr, mândâ ki oğul
yohdı, mân nâ çarâ eyleym. vâzîr dâdi, pâdşâ-i gıblâ-yi âlâm,
sân bu malı-âmvalı nâyliyâsân, yetâr (=en iyisi) git İmâm
Rezâya, mutâvvâssil ol İmâm Rezâya, şâfi tut hodavândin
dârgağına, belkâ derhast eylâsin sâna, hodavând-i âlâm bir oğul
âtâ eylâsin.*

Türkiye Türkçesinde :

Hulâsa Ziyâd adlı bir padişah var idi. âlemlerin tanrısı ona hiç oğul bağışlamamışdı. Sonra (bunun üzerine) vezire dedi, ey vezir, benim oğlum yok, ne çare eyleyeyim. Vezir dedi, âlemlerin hükümdarı, sen bu malı-mülkü neyliyeceksin /neyliyesin/, en iyisi git İmam Rıza'ya, İmam Rıza'ya sığın-tanrının dergahına ki, sana

dilekde bulunsun, alemlerin tanrısı (sana) bir oğul bağışlasın.

Hikâyenin ilk şiirinden bir örnek :

*gäşt eläyib¹⁰ gezä gezä
bizin diyara hoş gäldin
sän bir şeyda bulbulisän
bizin diyara hoş gäldin*

indi Käräm diyär:

*tärlanı¹¹ saldım şegara
itirdim¹² bu rağa¹³ gäldim
yüz min gamdan azad ulıb¹⁴
şu bağ-ı rızvana¹⁵ gäldim*

indi Zohrä déyar :

*gäl aslım mäni bänd eylā
läblärim şäkär-gand eylā
o zilfimi kāmānd eylā
çäk mäni zara hoş gäldin*

indi Käräm déyar :

*Mahmud déyar, gaddi bolan¹⁶
läbi oşsar gand o bala¹⁷
guya canıma od salar
läbindän ammaga gäldim*

10 gäşt elä- : seyret-, gez-

11 (av kuşu) şahin.

12 yitir-

13 yol

14 azad olup

15 cennet bahçesi

16 boyu yüksek

17 dudağı benzer şeker ve bala

BİR ÖZBEK OYUNU (ÇEVKİ)

Filiz KIRBAŞOĞLU *

Özbek medeni mirasının önemli sahalarından biri sözlü halk edebiyatı ürünleridir.Halkın ruhunu ifade eden şarkılar, edebî oyunlar, deyişmeler, beyitler ve türküler, koşuklar halkın zekasını ve yüksek yaratıcılık gücünü gösterir.

1992 yılının Haziran-Temmuz aylarında Köroğlu'nun Özbek rivayetleri hakkındaki kaynakları tesbit etmek üzere Özbekistan'a seyahatimde, Semerkant ve köylerinde Özbek folkloruyla ilgili bazı derlemeler yapma fırsatı da buldum.

Semerkant'ın Bulungur Tümenine bağlı Fazıl Yoldaşoğlu'nun¹ adının verildiği köyde, Yoldaşoğlu'nun kâtibi Meyli Bahşı konuyla ilgili şu bilgileri verdi: "M.Gorki: 'Halk, sadece maddî zenginliklerini yaratacak güç bulmakla kalmıyor, manevî zenginliklerin de bitmez tükenmez kaynağıdır. O, büyük destanlarını, trajedilerini ve bunlardan en büyüğü cihan medeniyetini yaratan filozof ve şairdir' der.

Halk sözlü yaratıcılığındaki türküler, koşuklar ve şarkılar çok eski Türk halklarının, Turanlı Türkleri'nin sosyal hayatı ile bağlantılıdır. Kaşgarlı Mahmud'un "Divan ü Lügati't-Türk" adlı eserinde yer alan bazı koşuklar ve lirik şiirler, diziliş ve tematik yönden yıllardır yaşayıp gelen, genç neslin arzularının ifadesidir. Y.M.Sakalov: "Folklor, geçmişin aks-i sedası, şimdiki zamanın ifadesidir" demektedir.

Özbek halkının oyununda, koşuklarında, türkülerinde, şarkılarında, masallarında millî an'anesini görmekteyiz. Onların her birinde hayatî tecrübeler, maddi yaşayış, sosyal-tarihî vak'alar, ictima-medenî hayatın ifadesini buluruz".

Bu hayat tezahürlerini görebileceğimiz folklor ürünlerinden biri de "Çevki" oyunudur. Çevki, Özbek halkının millî oyunlarından biridir. Bu oyun kendi devrinde halkın san'ata olan ihtiyacını karşılamış, halk

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Araştırma Görevlisi

¹ 1878-1955. Bulungur -Semerkant

arasında dostluk münasebetlerini geliştiren bir terbiye vasıtası olmuştur.

Semerkant'ın Bulungur, Cambay, Payark adlı ilçelerinde; Cizzah'ın Bahmal ilçesinde; Urgut ilçesinin köylerinde oynanan çevki oyunuyla Taşkent, Harezm ve Fergana vadisinde de karşılaşmaktayız.

“Çevki”; büyük ateş etrafında, köylerden gelen kişilerin toplandığı geniş meydana devre oyunudur.

Çev; koşmak, oynamak anlamındadır. “Özbek Dilinin izahlı Lügati'nde² çevgan, çevkan, çevker sözcükleri de geçmektedir. Bunu çevke, çevki şeklinde söylemek de mümkün. Çev kelimesine getirilen -ki, -ker -ke -gen -den gibi eklerle oyunlara ad oluşturulmuştur.

Çevki oyunu, büyük ağaç köklerinin toplanıp yığılmasıyla başlar. Ağaç yığını “gugurt” denilen, başına yanıcı madde sürülmüş bir çöple yakılır. Bu odunlardan yükselen ateş etrafı gündüz gibi aydınlatır. Soğuktan üşüyenler de böylece ısınmış olurlar. Sonra oyun başlar. Gençler seçilip güçlerini dener, hünerlerini gösterirler. Şarkıcılar da kendi san'atlarını ortaya koyarlar. Seyirciler ilgi ile izledikleri bu oyunları büyük coşkuyla alkışlar.

Köylerden gelen gençler kendi oyuncularını devreye salıp, türkü ve beyitler halinde karşılıklı söyleşirler. Oyuncular, seyirciye şarkı söyleyip devreyi kızıstırırlar. Oynanan çeşitli oyunlar arasında destanlar da söylenir. Özbekler'in ünlü destancısı Fazıl Yoldaşoğlunun buradaki yeri büyüktür. “Kultay Çulak” başlıklı şiirinde Fazıl Yoldaşoğlu;

“Dastan aytib, meşk kiley deb bardım toyge,

Gülhan yanib “çevki” bolgen dele cayge” demektedir.

Çevki oyunundaki oyun ve koşuklar altı gruba bölünür.

1. Lepar grubundaki oyunlar.

Bu oyunlarda şarkıları icra eden kişi, şarkıya has hareketleri de kendisi yapar. Gruptaki oyunlar şunlardır:

Akecanım siz bolasiz, Çemende gul, Gul-lale, İkkala mercaning, Kiçkine bala, Yarim uygansın.

2. Beşkarsak grubundaki oyunlar.

Bu gruptaki oyunlarda nakarat söylenmez. Karsak, yani alkış

² Moskova "Rus Dili" Neşriyatı. 1981

ahenk sağlayarak nakaratın yerini tutar. Karsak oyunlarının hepsinde şaka karakterinde beyitler söylenir.

Yakkakarsak, Üçkarsak, Beşkarsak, Yettikarsak, Tokkızkarsak, Onkarsak, Onbirkarsak beşkarsak grubundaki oyunlardır.

3. Kuşkarsak grubundaki oyunlar.

Kuşkarsak grubundaki oyunların sayısı, diğerlerine nazaran daha fazladır. Burada da beşkarsak grubundaki oyunlar gibi oyuncu-solist söylediği şiirin anlamına ve karsak ritmine uygun hareketler yaparak oyunu idare eder. Bu oyunlar;

Hay bala-bala, Terelliha, Ha mayda-mayda, Almaça, Gulkeyçi, Yakdana, Hatireli Leyli-ley, Hay yar-yar, Sengine bala aman yar, Yallama, Zebamhan ve Lim-lim tamaşa'dır.

4. Halk koşukları.

Çevki grubu üyelerinin faaliyeti sonucu halk türküleri tarzında söylenen birçok koşuk tekrar canlılığına kavuşmuştur. Koşuklar türkücü tarafından icra edilir. Bu koşukların belli başlıları;

Kadring otdı, Elge hizmet, Bakka barsam, Derdim yaman, Aylanay yarım'dir.

5. Syucetli oyunlar.

Çevki repertuarındaki en ilgi çekici şaka oyunlarından.

Bunlar; Botasaley, Çirkay, Duppimni ber, Padaçi, Bağlandi, Tutalmeding, Akterek-kokterek, Çıllık, Beşta, Duppi kuvmak.

6. Dutar koyige salingen oyunlar.

Bu grupta ise Tupyar, Beşkarsak gibi oyunları sayabiliriz.

Çevki oyunu, çok eskiden beri nesilden nesile geçerek oynanmış, son kırk elli yılda ise unutulmaya yüz tutmuştur. Ekonomik durumun bozulması, II. Dünya savaşının başlamasıyla, 1941 yılında Almanya'nın saldırısı gibi sebepler millî oyunlara olan itibarı azaltmıştır. Daha sonra ise profesyonel sanatçıların, televizyonun faaliyetleri halk sözlü yaratıcılığını gündendüne zayıflatmıştır.

1970'li yıllarda yapılan çalışmalarla halk sözlü yaratıcılığına önem verilmiş, unutulmuş millî oyunlar tekrar canlanmağa başlamıştır. Oyunlar

üzerinde çalışılmış, çeşitli gösteriler düzenlenmiştir.

Çevki oyununu gençliklerinde oynayanlar, bu gösterilere aktif şekilde katılırlar. Bunlar:

1. Kabilav Hasan Baba (1900 doğumlu)
2. Mirzayev Şerif Baba (1902 doğumlu)
3. Taylanav Demin Baba (1905 doğumlu)
4. Külçereyav Mamaresul Baba (1907 doğumlu)
5. Arslanav Eşankul Baba (1908 doğumlu)
6. Narmuradov Küngir (1923 doğumlu)
7. Saatov Abdulla (1923 doğumlu)
8. Rahimov Melibay (1924 doğumlu)
9. Abdurahimov Mamat (1924 doğumlu)
10. Ermatov İsmet (1926 doğumlu)
11. Nurbayev Ural (1927 doğumlu)

Bu grubun teşkilinde Salmavav Mamarecep ve Babakulava Aysenemler'in payı büyüktür.

Çevki topluluğunun esas amacı unutulmuş millî oyunların, halk koşuklarının ve şarkılarının yeniden canlandırılmasıdır. Medenî mirasın değerini öğretmek, ona saygı duymak, vatana sevgi ve sadakat duygularının gelişmesinde çevki faaliyetinin önemi büyüktür. Çünkü oyun usulleri, karsak ritminin çeşit çeşit cazibeli hareketleri seyirciyi kendine döndürmektedir.

1986 yılında bu konuyla ilgili olarak H.H.Niyaziy adlı enstitü, Puşkin Dil-Edebiyat Enstitüsü tarafından bir konferans düzenlenmiştir. Yine Özbekistan Edebiyat ve San'atı adlı gazeteyle diğer bazı gazetelerde aynı yıl "çevki" grubunun faaliyeti hakkında övgü dolu yazılar yayınlanmıştır.

Çevki oyununda söylenen koşuklardan birini, kuşkarsar oyunundan "Hay bala-bala" adlı koşuğu örnek olarak verelim :

Kaşing bar-u kaşing bar,
Kaş üstide közing bar,
Köngillermi ram etgen
Şirin-şeker sözing bar.

Alme atdik atgenge,
Bağ aylanib otgenge,
Hazil kilib otibsiz,
Sim kerevetde yatgenge.

Dest romalning burçini,
Papuk salib tuydirding.
Mehnet kilib bağlarda
Suymegenni suydurding.

Kaşingning endazesi,
Nemangen dervazesi,
Kaşingni bir kakib koy,
Caningning sadağasi.

Kaşing kıyıleysen mi,
Çaynek piyalesen mi,
Yartib-yartib oynaseng,
Bizden uyalesen mi?

Aylanmak : Dönmek

Çevke: Bulungur ilçesine yakın Zerefşan'daki köylerin adı. Bu köyler oyunların teşkilatçısıdır.

Çevgan: At üzerinde ucu eğri sopa ile topa vurularak oynanan oyun.

Çevker: Atların rengiyle ilgili, renk oyunu.

Hazil kılmak : 1)Gönül açış, 2) Yapılışı zor olmayan, kolay

Karsak : Alkış

Koşuk : Musiki eseri

Koy : Koyun

Lapar : Düşün ve toplantılarda genç erkekler ile kızlar arasında karşılıklı olarak söylenen koşuk